

L'alegria en l'evangelització

Enric Bonet Farriol

Llicenciat en Medicina i Doctor en Teologia
Va treballar pastoralment uns anys a Rússia

«Com a cadàvers van pensar i van viure, i de negre van vestir el seu cadàver»: així descriu els sacerdots un filòsof del segle XIX, i continua dient-ne, d'ells i dels cristians: «també, arran dels seus discursos, jo mateix encara faig olor de la fetor desagradable de les seves cambres mortuòries. I qui viu a prop seu, viu a prop de negres estanys, des dels quals canta el gripau la seva cançó amb dolça melangia. Millors cançons m'haurien de cantar perquè jo aprengué a creure en el seu Redemptor: més redimits haurien de semblar-me els deixebles d'aquest Redemptor!»¹.

Així parlà *Zaratustra*, la famosa obra de Nietzsche. Una descripció punyent. Una cínica protesta que manifesta l'escàndol de la tristesa. Deixant de banda la caricaturització, s'entén la reacció d'aquell autor i la de molts altres davant d'un cristianisme que confon la *serietat* del Misteris amb la tristesa.

L'escàndol de la tristesa

A Rússia, les reines de les esglésies ortodoxes són les *bábushkas* –les àvies–. Senyores grans, velles, rondinaires, eternament enutjades, que bé sembla que trobin el seu major plaer a esbrincar qualsevol que apareix pel temple, especialment els nens o els joves. Moltes persones que s'acosten a l'Església, quan topen amb aquest *ideal* de cristià, queden escandalitzades.

Però no cal anar a Rússia. Trobem en les nostres esglésies, als nostres carrers, aquesta forma comuna de cristianisme; persones de “virtuts encapotades”, “profetes de calamitats, avesats a anunciar sempre esdeveniments dissortats”. Sí, són bona gent... però molt tristos.

El Papa perfila el fenomen en el seu *Evangelii Gaudium*: «La psicologia de la tomba, que a poc a poc converteix els cristians en mòmies de museu. Desil·lusionats amb la realitat, amb l'Església o amb ells mateixos, viuen la constant temptació de quedar atrapats en una tristesa dolça, sense esperança, que s'apodera del cor com «el més preuat dels elixirs del dimoni». Cridats a il·luminar i a comunicar vida, finalment es deixen captivar per coses que només generen foscor i cansament interior, i que corquen el dinamisme apostòlic» (n. 83).

Davant d'una fe viscuda així, sorgeix l'escàndol. El mateix que es genera quan contemplem el mal en el món. El mateix que quan observem el mal en l'ànima: el patiment de la tristesa, la manca d'alegria. Per a què ens ha creat Déu? És així com Déu ens vol? És aquest el nostre destí? Que potser Déu no ens ha creat Déu perquè siguem feliços? Llavors, per què sembla que la religió –la relació a Ell– fa persones amb cara de pomes agres o de funeral, sempre tristes?

Des d'aquesta visió, s'entén el sentit de la dita anglesa: «*Heaven has the best climate, hell has the best society*» (Al cel, pel clima; i, a l'infern, per la companyia). Éa dir, el correcte està molt bé perquè és el bo, però l'incorrecte és molt més atractiu. Fer trist el bé: aquesta ha estat sempre una forma de temptar del diable: «El dimoni aprofita la tristesa per temptar els bons, intentant fer que visquin tristos en la virtut, igual que intenta que els dolents s'alegrin dels seus pecats. De la mateixa manera que només pot temptar-nos perquè fem el mal aconseguint que aquest mal sembli atractiu, només pot temptar-nos perquè ens apartem del bé aconseguint que aquest bé no resulti atractiu. Li encanta veure'ns tristos i desesperançats (...)»².

Cristianisme és alegria

«Sou tots tan alegres que un no s'ho espera», vaig sentir una vegada.

De lluny ve l'obstinació diabòlica dels enemics de Crist, que no es cansen de murmurar que la gent lliurada a Déu és de l'*encapotada*. I, malauradament, alguns dels que volen ser *bons* els fan ressò, amb les seves virtuts tristes.

-Et donem gràcies, Senyor, perquè has volgut comptar amb les nostres vides, joiosament alegres, per esborrar aquesta falsa caricatura.

-Et demano també que no ho oblidem³.

Les *bábushkas* no són la nostra única experiència: gràcies a Déu, també tenim la que reflecteixen aquestes paraules del sant. I és lògic que sigui així, perquè la religió, la relació amb la font de la bellesa, la veritat i el bé només pot deixar en l'ànima un pòsit d'alegria.

La nostra forma fonamental d'assemblar-nos a Déu és estimar: Déu és amor⁴. I l'alegria, com assegura Sant Tomàs, «no és una virtut diferent de la caritat, sinó que n'és un cert acte i efecte propi». Per al sant d'Aquino, l'amor es desplega en tres temps: estimar, desitjar i gaudir. Per això, un amor sense

goig, és un amor curt, mutilat, no desenvolupat. I l'alegria és –podríem dir– la perfecció de l'amor⁵; l'amor enlairant-se completament; el goig “indica que l'amor és actiu, operatiu, present”⁶. En aquest sentit, per a un cristià, l'objectiu vital és l'amor, i en la mesura que l'aconsegueixi, estarà alegre.

Des d'un punt de vista teològic, no pot ser d'una altra manera. I el Senyor mateix ens ho ha revelat així. Tot i això, hi ha un cristianisme ancorat en una visió parcial –sense teleologia ni context– d'algunes paraules revelades. L'espiritualitat del

«Els cristians tristos, apòstates de l'alegria, també ho són, d'alguna manera, de la fe».

«benaurats els que ploren», «tingues pietat de mi que soc un pecador», «*non habemus hic manentem civitatem*», «vanitat de vanitats i tot és vanitat»; és l'espiritualitat d'aquelles persones que trien una «opció que sembla la d'una Quaresma sense Pasqua»⁷.

Aquests obliden, a més del que s'ha exposat sobre la relació entre amor i alegria, el to alegre que acompanya la Redempció de principi a fi.

Crist s'encarna i és un *alegra't*: «En la salutació de l'àngel, crida l'atenció que no s'adreça a Maria amb l'habitual salutació jueva, «*Shalom*» –la pau sigui amb tu–, sinó que faci servir la fórmula grega «*chaire*» (...) Alegria't! (cf. Lc 1, 28). Amb aquesta salutació, l'àngel –podríem dir– comença en sentit propi el Nou Testament (...)»⁸.

Quan el Senyor irromp amb la seva llum enmig del món, també «la mateixa paraula reapareix en la Nit Santa en llavis de l'àngel, que va dir als pastors: “Us anuncio una gran alegria” (Lc 2,10)»⁹.

I, després de la Resurrecció, aquesta paraula torna a aparèixer en Joan, arran de la trobada amb el Ressuscitat: «Els deixebles es van omplir d'alegria en veure el Senyor» (Jn 20,20). En els discursos de comiat de Joan, hi ha una teologia de l'alegria que il·lumina, per dir-ho així, la fondària d'aquesta paraula: «Us tornaré a veure i el vostre cor s'alegrarà i ningú us llevarà la vostra alegria».¹⁰

El mateix nom de l'anunci: la Bona Nova; és a dir, una notícia bona, alegre. I sant Pau resumeix l'actitud davant el «*Kerygma*»: «Viviu sempre contents en el Senyor; us ho repeteixo, alegreu-vos. Que us conegui tot el món. El Senyor és a prop» (Fl 4,4-5).

Davant d'aquesta alegria desbordant, un cristianisme d'espiritualitat trista té més a veure amb una ètica pagana d'una perfecció sense vida ni esperança. Sense la Vida. Els cristians tristos, apòstates de l'alegria, també ho són, d'alguna manera, de la fe.

En una recent biografia de Joaquín Navarro Valls, un dels testimonis explica que qui va ser portaveu de sant Joan Pau II recordava sovint la sort que havia tingut de topar-se en la seva vida amb tres persones que va veure després canonitzades. El primer va ser sant Josepmaria, amb qui va poder estar a Roma. Després, va conèixer i va treballar molt de temps amb Joan Pau II. La tercera persona –la seva relació amb Navarro és menys coneguda– és la Mare Teresa de Calcuta: aquesta última li va ser confiada personalment per Joan Pau II, que va demanar a Navarro Valls que es fes càrrec de totes les qüestions que la Mare Teresa pogués necessitar cada vegada que venia a Itàlia i, especialment, a Roma. Amb els tres, hi va mantenir un tracte proper.

A l'hora de reflexionar sobre quina relació es podria establir-se entre aquestes persones tan diferents, no aconseguia trobar-hi un denominador comú. Finalment, va tenir la il·luminació: els tres sants estaven dotats d'un formidable bon humor, certament amb ells mateixos, però encara més per la capacitat d'encomanar-lo als altres!¹¹

Els sants són l'encarnació d'aquesta realitat, són la prova viva de la veritat d'aquesta teologia. La seva unió amb l'amor fa patent de diverses maneres aquest "cert acte i efecte propi de la caritat". I aquest traspuar amor –Déu és amor–, aquesta reverberació de llum –Déu és llum–, els fa tremendament atractius. I és aquest atractiu allò que arrossega.

Don Giussani deia: «el cristianisme s'escampa per enveja, perquè una persona que en veu una altra viure amb alegria, intensitat i gust, desitja aquesta vida per a ella».

La història de moltes conversions fa palesa la força apostòlica de l'alegria. Tot i no compartir-ne les idees, ni la forma de vida, encara més, fins i tot detestant-les, els qui miren els cristians acaben dient allò que deia Lewis: «Els cristians s'equivoquen, però tots els altres són uns pesats»¹². No compartint-ne les idees, queden, tanmateix, *captivats per la seva alegria*.

L'atracció evangelitzadora de l'alegria

Al novembre de 2015 es va presentar a Madrid la primera biografia autoritzada de Don Giussani en espanyol. En l'acte de presentació, Julián Carrón, president de la fraternitat *Comunió i Alliberament*, recordava una frase que Don Luigi els deia: «el cristianisme s'escampa per enveja, perquè una persona que en veu una altra viure amb alegria, intensitat i gust, desitja aquesta vida per a ella».

Aquesta és la força de l'evangelització. No pot ser cap altra. L'alegria, d'alguna manera misteriosa, recull la llum de l'amor i de la veritat, encarnades en una vida. «La força amb què la veritat s'imposa ha de ser l'alegria, que és la seva expressió més clara», deia Ratzinger¹³.

Imatge: Plorangers. Taula gòtica, segle XIII.

Aquest és l'atractiu denominador comú dels sants, dels cristians que estimen. En la presentació que hem esmentat, Carrón continuava dient: «Els joves volen ser com Sant Francesc d'Assís, però no perquè vulguin ser pobres; volen ser com Santa Teresa de Jesús, però no perquè vulguin viure en un monestir i ser místics; volen ser com els missioners i no per la seva vida plena de perills; volen ser com els models que tenen al voltant *per enveja*: perquè denoten l'alegria, la intensitat i el gust per la vida»¹⁴.

No és pas nova, aquesta idea. I és, de fet, de sentit comú: com podríem atreure els altres, com es pot evangelitzar amb la tristor? «Cares llargues..., maneres brusques..., posat ridícul..., aire antipàtic...: ¿Així esperes animar els altres a seguir Crist?», diu sant Josepmaria¹⁵.

L'alegria ha estat marca distintiva del cristianisme des dels orígens fins als nostres dies, el goig que irradiava l'amor dels cristians va ser motiu d'admiració i de conversió. Des del «mireu com s'estimen» de Tertulià i la inexplicable alegria referida per l'autor de la carta a Diognet: «Fan el bé, i són castigats com a malfactors; i, quan són condemnats a morir, s'alegren com si se'ls donés la vida»¹⁶. Fins a la plasmació que en va fer Pau VI, el 1975, en una exhortació apostòlica dedicada a l'alegria.

En els nostres dies, no cal ser un estudiós del tema per afirmar que el Papa Francesc s'ha entestat a tornar a proposar la idea de l'alegria cristiana com a essència, no només de l'evangelització, sinó de la simple vida cristiana. En gairebé la totalitat dels seus documents magisterials, inclou –en el títol– la paraula “alegria”. I el document sobre la santedat

–el cim de la vida cristiana a què tots som cridats– porta el nom “Alegreu- vos i celebren-ho”!

En el món teològic, l'alegria podria semblar un *subproducte* d'altres virtuts, o una simple conseqüència o *síntoma* de salut espiritual. Fins i tot aquells que la consideren una virtut, la poden considerar com una virtut secundària, amb poca entitat o una virtut *poc seriosa*¹⁷. En aquest context, el Papa ha volgut subratllar la centralitat de la dinàmica de l'alegria.

No és només una cosa que ve després, una cosa que és produïda per una bona vida interior, com un símptoma de bona combustió espiritual. Tampoc és només un embolcall de la vida cristiana, que el fa atractiu, un «plus

«Consisteix aquesta alegria en el fet que l'esperit humà troba repòs i una satisfacció íntima en la possessió de Déu tri, conegut per la fe i estimat amb la caritat que prové d'Ell».

decoratiu» o «efecte especial», diu Francesc¹⁸. Ni només la condició *sine qua non* per a l'evangelització: «L'evangelització, en el nostre temps, només serà possible per mitjà del contagi de l'alegria»¹⁹. No, no és només això.

L'alegria forma part, d'alguna manera, de l'ambient necessari per al creixement de la vida cristiana. És com un dels nutrients necessaris per tal que creixi la planta de la vida divina en el nostre interior. No és tant una conseqüència com una causa. “Un home alegre obra el bé, pensa el bé i menysprea la tristesa. Però l'home trist sempre obra el mal”²⁰. L'alegria és l'*humus* del bé. L'alegria no és, doncs, una tàctica per atreure. No és només un símptoma de presència de Déu. És una de les cares de l'amor mateix. És l'ambient, en certa mesura causa de creixement del bé i de l'amor.

Fer l'alegria

L'alegria de la qual es parla en aquest article no és l'alegria física, ni tan sols psicològica. És més profunda. «Consisteix aquesta alegria en el fet que l'esperit humà troba repòs i una satisfacció íntima en la possessió de Déu tri, conegut per la fe i estimat amb la caritat que prové d'Ell.

Aquesta alegria caracteritza, per tant, totes les virtuts cristianes»²¹. I és compatible amb les dificultats, els problemes i les creus vitals. És compatible amb la tristesa que poden produir aquestes situacions, o fins i tot amb la tristesa psicològica –depressió–, ja que en el «fons de l'ànima» hi regna el goig i la pau de Déu. «Hi ha moments durs, temps de creu, però res no pot destruir l'alegria sobrenatural, que s'adapta i es transforma, i sempre roman [...]. És una seguretat interior, una serenitat esperançada que proporciona una satisfacció espiritual incomprensible segons els paràmetres mundans»²².

No obstant això, aquesta *profunditat de l'alegria* ofereix la temptació que sigui tan interior que no es manifesti exteriorment. Una presumpta alegria interna amb aspecte exterior de víctima. Per això, tot seguit, Francesc continua: «Ordinàriament, l'alegria cristiana està acompanyada del sentit de l'humor, tan destacat, per exemple, en sant Tomàs More, sant Vicenç de Paül o sant Felip Neri. El mal humor no és un signe de santedat: “Aparta del teu cor la tristesa” (Eclesiastès 11,10)»²³.

L'alegria profunda habitualment aflora i connecta amb les altres alegries més *humanes*, com recorda Pau VI: «L'alegria cristiana suposa un home capaç d'alegries naturals. Freqüentment, ha estat a partir d'aquestes com Crist ha anunciat el Regne del cel»²⁴. I es manifesta *per fora* en el bon humor i el somriure .

Així, si l'alegria és tan important –essencial, hem dit–, què es pot fer per aconseguir-la? És que pot produir-se psicològicament? Serà, llavors, l'actitud cristiana centrar-se en la consecució de l'alegria?

Déu vol que siguem feliços. «El seu amor patern ens convida: «Fill, quan et sigui possible, tingues cura de tu mateix [...]. No et privis de passar un dia feliç» (Si 14,11.14). Ens vol positius, agraits...»²⁵. Per a això, el primer que podem fer és fugir de la tristesa. Que no és tant fugir de les situacions desagradables, sinó veure-les en el context de la nostra vida. «Efectivament: el més important davant la malenconia és no dedicar-se a acariciar-la perquè faci niu en nosaltres. I és que aquesta malaltia té una mena de secreta dolçor en la qual és molt fàcil recrear-se i adormir-se. En canvi, la malenconia acaba sempre marxant d'aquell que se la mira de fit a fit, que analitza quin fonament té (generalment, és menys sòlid del que sembla), que li contraposa les nombroses coses positives que hi ha a la vida i en aquest mateix moment, que li gira l'esquena i comença a treballar amb més intensitat en altres tasques o camins»²⁶.

En aquest sentit, afirma Francesc: «És tant el que rebem del Senyor perquè ho gaudim (1 Tm 6,17), que de vegades la tristesa té a veure amb la ingratitude, amb el fet de quedar-se tan tancat en si mateix que un es torna incapaç de reconèixer els regals de Déu»²⁷. Quan ens posem tristos per alguna situació, és possible que ens estiguem donant massa importància. Durant un moment, ens posem al centre de l'univers... i oblidem que les coses, vistes amb ulls d'eternitat, són molt menys terribles.

Benet XVI compartia en una entrevista un truc per conservar el bon humor: «Jo no soc un home a qui li vinguin acudits al cap contínuament. Però considero molt important, i diria que també necessari, per al meu ministeri saber veure també l'aspecte divertit de la vida i la seva dimensió alegre, sense prendre-s'ho tot de forma tràgica. Un escriptor va dir que els

àngels poden volar perquè no es prenen massa seriosament. I nosaltres potser podríem volar una mica més si no ens donéssim tanta importància»²⁸.

«Estar trist no demana cap esforç»²⁹. Per això, la primera tasca per aconseguir l'alegria consisteix a tenir el coratge de rebutjar la tristesa. De reconèixer la mentida que representa. La tristesa moltes vegades és només mandra; és deixar-se endur per la comoditat del «més preuat dels elixirs de el diable».

Un cop rebutjada la tristesa, cal dir que l'alegria és filla de la filiació divina. El pas definitiu per aconseguir-la és renunciar a voler aconseguir-la per un mateix. Més ben dit: no renunciar-hi, exactament, sinó confiar que el meu Pare Déu ja s'encarregarà d'això. Busca el Regne de Déu i la resta et serà donat. O amb paraules del Senyor a Santa Teresa: tu encarrega't de les meves coses i jo m'encarregaré de les teves³⁰. Deixar la meua alegria en mans de Déu és deixar-la en les millors mans: allà on trobarà la plenitud.

Fer la voluntat de Déu és la segona font d'alegria. De fet, és continuació de l'anterior: de la confiança en allò que el meu Pare em demana. En els mesos de preparació de la beatificació de Guadalupe Ortiz, el postulant de la causa a la diòcesi de Madrid, ha fet nombroses conferències. Una d'elles es titulava «La fórmula per ser feliç d'una santa amb química». El postulant enuncitava així aquesta fórmula: «Una cosa tan senzilla, però que se'ns oblidava: la felicitat és l'íntima convicció d'estar fent el que Déu vol»³¹.

* * *

«Alegria, alegria, alegria... Llàgrimes d'alegria». Això escrivia Pascal en un paper que va dur a sobre els últims anys de vida, després d'una experiència de Déu³². I aquest ha estat l'estat habitual dels cristians i la seva força apostòlica. Una alegria profunda nascuda de l'amor de Déu, que manifesta la seva Presència i que és el motor de l'evangelització.

Sí, sant Pau VI també pensa com Nietzsche: «seria molt estrany que aquesta Bona Nova, que suscita l'al·leluia de l'Església, no ens donés l'aspecte d'algú que se sent salvat»³³.

¹ F. NIETZSCHE, *Així va parlar Zaratustra*, II, sobre els sacerdots.

² S. Francesc DE SALES, *Introducció a la vida devota*, cap XII.

³ S. Josepmaria ESCRIVÀ, *Sole*, 58.

⁴ *1 Joan* 4: 8.

⁵ Cf *S.Th.*, II-II, q. 28, a. 4: «és evident que l'amor és el primer moviment de la potència apetitiva, de la qual se segueixen el desig i el goig. Per tant, és el mateix l'hàbit de la virtut que inclina a estimar, a desitjar el bé estimat i a gaudir-ne. Però, atès que l'amor és el primer d'aquests actes, la virtut no es denomina pel goig ni pel

desig, sinó per l'amor, i es diu caritat. En conseqüència, el goig no és una virtut diferent de la caritat, sinó que n'és un cert acte i efecte».

⁶ FRANCESC, *Discurs del Sant Pare Francesc als participants en la 36a congregació general de la Companyia de Jesús*, 24 octubre 2016, n. 1.

⁷ FRANCESC, Ex. Apostòlica *Evangelii gaudium*, 24 de novembre de 2013, n. 6.

⁸ BENET XVI, *Jesús de Natzaret III*, pàg. 33.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Cf R. NAVARRO VALLS, *Navarro Valls. El portaveu*, testimoni de Paolo Arullani.

¹² C.S. LEWIS, *Cautivado por la alegría*, Encuentro, 2002, pàg. 171.

¹³ J. RATZINGER, *La Fiesta de la Fe*, Ed. Desclée de Brouwer, 1999, pàg. 176.

¹⁴ Ressenya de la presentació a <https://espanol.clonline.org/archivo/otros/el-cristianismo-se-transmite-por-envidia>.

¹⁵ Vegeu, en aquest sentit, P. RODRÍGUEZ: *Camino. Edición crítica històrica*, Rialp, 2004, comentari del punt 661.

¹⁶ *Carta a Diognet* (Cap. 5 ; Funk 1, 317-321).

¹⁷ La doctrina clàssica sobre l'alegria diu clarament que no és una virtut (cf. nota 4, cf. també P. REGGIO OP, *Por qué la alegría?*, Rialp, 1989, pàg. 25-33). No obstant això, hi ha actituds virtuoses que faciliten l'alegria, com l'optimisme; i, en aquesta mesura, l'alegria pot exercir-se com a virtut: cf. J.L. LORDA, *Para ser cristiano*, Rialp, 1994 ("Virtudes", capítol "alegría").

¹⁸ FRANCESC, *Discurs del Sant Pare Francesc als participants en la 36a congregació general de la Companyia de Jesús*, 24 octubre de 2016, n. 1.

¹⁹ FRANCESC, *Missatge del Sant Pare Francesc per a la XXIX jornada mundial de la joventut 2014* (21 de gener de 2014, n. 4).

²⁰ El Pastor de Hermas, Mand X, 3, 2-3.

²¹ Sant PAU VI, Ex. Apostòlica *Gaudete in Domino*, 9 de maig de 1975, n. 30.

²² FRANCESC, Ex. Apostòlica *Gaudete et Exultate*, 19 de març de 2018, n. 125.

²³ *Ibid.*, n. 126.

²⁴ Sant PAU VI, Ex. Apost. *Gaudete in Domino*, 9 de maig de 1975, n. 30.

²⁵ FRANCESC, Ex. Apost. *Gaudete et exultate*, 19 de març de 2018, n. 125.

²⁶ J.L. MARTÍN DESCALZO, *Razones desde la otra orilla*, S.E. Atenas 1992, p. 81.

²⁷ FRANCESC, Ex. Apost. *Gaudete et exultate*, 19 de març de 2018, n. 126.

²⁸ *Entrevista concedida pel papa Benet XVI a Ràdio Vaticana i a quatre cadenes de televisió alemanyes arran del seu viatge apostòlic a Alemanya*, Palau Apostòlic de Castelgandolfo, 5 d'agost de 2006 (www.vatican.va).

²⁹ Ho afirmava Sèneca: vegeu J.L. MARTÍN DESCALZO, *Razones desde la otra orilla*, S.E. Atenas 1992, p. 45.

³⁰ Cf. Santa TERESA DE JESÚS, *Moradas*, VII, 2, 1.

³¹ Cf. Entrevista a COPE-Vigo a José Carlos MARTÍN DE LA HOZ, Postulador de la Causa Diocesana de Guadalupe Ortiz de Landázuri. "Guadalupe: la fórmula para ser feliz de una santa con química" (www.opusdei.org).

³² Vegeu un comentari del Memorial: L. THIROUIN, *Le Mémorial de Blaise Pascal*, Lumière et Vie, núm. 276, octubre-desembre de 2007, pàg. 72-75.

³³ Sant PAU VI, Ex. Apost. *Gaudete in Domino*, 9 de maig de 1975, núm. 71.